

Különgyűjtemények

JATE Egyetemi Könyvtár
Szeged, 1995

A helytörténeti kutatás feladatainak eleget téve a régi nyomtatványok tára különös gondot fordít az egykori szegedi rendházi gyűjtemények (alsóvárosi ferences rendház, felsővárosi minorita konvent és a piarista zárda) ma is meglévő, a könyvtár állományába beépült töredékeinek feltárására.

Az gyűjteményben való tájékozódást

— a helyszínen felállított címlapfotó katalógus,
— a folyamatosan bővülő — hálózaton is elérhető — számítógépes adatbázis,
— illetve az egyes gyűjteményrészekhez kapcsolódó nyomtatott katalógusok sora segíti. Ez utóbbiaknak a 'Régi könyveink és kézirataink' című sorozatban eddig megjelent darabjai a következők:

1. A szegedi piaristák könyvtára. Összeállította Varga András. Szeged, 1986. XIV, 88 p. /Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Bibliothecaria. Tom. IX. Fasc. 1./

2. XVI. századi könyvek. Összeállította Keveházi Katalin, Monok István. Szeged, 1986. XII, 217. /Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Bibliothecaria. Tom. IX. Fasc. 3./

3. Régi magyar nyomtatványok 1700-ig. Összeállította Varga András. Szeged, 1991. IX, 188 p. /Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Bibliothecaria. Tom. XI. Fasc. 1./

4. A szegedi minoriták könyvtára. Összeállította Varga András. Szeged, 1991. 64 p. /Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Bibliothecaria. Tom. XI. Fasc. 4./

5. A szeged-alsóvárosi ferences rendház könyvtára. Összeállította Keveházi Katalin, Monok István. Szeged, 1994. 130 p. /Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Bibliothecaria. Tom. XII. Fasc. 4./

A Régi Könyvek és Kéziratok Tárát hagyományosan a következő állományrészek bővítik:

— az 1790 és 1848 közötti, illetve az 1867-től napjainkig terjedő időszakban megjelent *országgyűlési iratok*;

— a történeti Magyarország *iskolai értesítői* az intézmények alapításától napjainkig;

— az Országos Levéltárban őrzött *Mohács előtti diplomatikai levéltári anyag* mikrofilm- és xeroxmásolata;

Könyvtárunk kéziratára többek között tartalmaz ritkaságszámba menő középkori Arisztotelész-kéziratot, a 16—17. század fordulójáról származó illusztrált arab kódexet, 18. századi erdélyi származású másolatokat, de a gyűjtemény törzsrészét az egyetem egykori híres professzorainak, például Márki Sándornak, Dézsi Lajosnak hagyatéka képezi. Ez utóbbi gyűjteménynek a „Régi könyveink és kézirataink” című sorozatban megjelent darabja:

Dézsi Lajos kézirat-hagyatéka. Összeállította Monok István. Szeged, 1989. 114 p.
/Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Bibliothecaria.
Tom. X. Fasc. 1./

A gyűjteményt mintegy kétezer kötetes, elsősorban a régi könyvek és kéziratok kutatása körül kialakult művelődéstörténeti diszciplínákra koncentrált kézikönyvtár egészíti ki. Az elmélyült kutatást, az oktatási és szemináriumi anyagok előkészítését szakreferensi és információs szolgálat támogatja.

Ugyanitt kapott helyet az ún. medievisztikai szakkönyvtár, amely a magyar és európai középkori történelem, egyház- és művelődéstörténet, történeti földrajz tanulmányozásához szükséges kézikönyvekkel, adattárakkal és okmánytárakkal áll a kutatók rendelkezésére.

A gyűjtemény állománya nem kölcsönözhető, csak helyben használható.

Nyitvatartás: hétfőtől pétekig 8.00–16.00

JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM
EGYETEMI KÖNYVTÁR

6720 Szeged, Dugonics tér 13. * 6701 Szeged, Pf. 393.

Információ:

Fax: (62) 312-718

E-mail: h2706uni@ella.hu

Tel.: (62) 324-022/4044 és 4064 (Régi Könyvek és Kéziratok Tára)

(62) 324-022/4042 (Osztrák Könyvtár)

(62) 324-022/4068 (Keleti Kabinet)

(62) 324-022/4041 (Hadtörténeti Gyűjtemény)

(c) Aranyi Zoltán, Dr. Nagymiklósi Erzsébet, Dr. Paulik Ágnes, Dr. Varga András

Régi Könyvek és Kéziratok Tára

A József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára 1980-ban alapította meg a különgyűjtemények tárát. Középpontjában a régi nyomtatványok és kéziratok állnak, kiegészülve az iskolai értesítők, országgyűlési naplók és nem hagyományos dokumentumok anyagával.

Célja

- az egyetemen folyó oktatás és kutatás támogatása,
- az önálló, könyvtári tudományos műhelymunka európai színvonalú környezetének megteremtése,
- a régi dokumentumokkal kapcsolatos országos és nemzetközi programokhoz való csatlakozás,
- az értékes dokumentumok megőrzése, eleget téve az állományvédelmi szempontoknak.

Az 1921-ben alapított könyvtár természetesen nem rendelkezett jelentős régi könyv- és kéziratgyűjteménnyel. A Ferenc József Tudományegyetem gazdag bibliotékája ugyanis az első világháborút lezáró békekötések után Kolozsváron maradt, az átköltözés utáni könyvtár pedig a szűkös keretkből történő vétel mellett ajándékokból és professzori hagyatékokból gyarapodott. Fordulatot az 1949 és 1952 közötti évek hoztak, amikor a szekularizált, illetve államosított egyházi és főúri gyűjtemények anyagából az ekkor felállított népkönyvtári elosztó hálózatán keresztül a egyetem könyvtára is részesült. A szegedi egyházi gyűjtemények darabjai például ekkor származtak vissza az anyavárosba. 1989-ben a Bölcsészettudományi Kar Magyar Irodalomtörténeti Könyvtára a tulajdonában lévő régi magyar nyomtatványokat a Központi Könyvtárnak átengedte, táplálva ezzel a reményt, hogy az immár tízezer kötet számláló régi könyvgyűjtemény története nem zárult le véglegesen.

A régi nyomtatványok gyűjteménye — a könyvtár eredeti állományából kiemelve — magába foglalja

- a könyvnyomtatás kezdetétől 1850-ig megjelent magyarországi vagy magyar vonatkozású nyomtatványokat, illetve
- az 1700-ig külföldön kiadott könyveket.

A könyvtörténeti szempontok alapján az állomány az alábbi egységekből áll:

- ősnymtatványok,
- 16. századi külföldi könyvek (antikvák),
- a 17. századi külföldi dokumentumokat tartalmazó barokk-gyűjtemény
- a „Régi Magyar Könyvtár” körébe sorolható, 1711-ig megjelent nyomtatványok,
- a 18-19. századi magyarországi vagy magyar vonatkozású könyvek — különös tekintettel az 1800 és 1850 között megjelent reformkori dokumentumokra.

Keleti Kabinet (Ligeti-gyűjtemény)

A JATE Egyetemi Könyvtár két földszinti helyiségében 1987 őszén nyílt meg Ligeti Lajos hagyatékából az **orientalisztikai különgyűjtemény**. A nemzetközi hírnű mongolista, turkológus és tibetológus, a magyarság keleti kapcsolatainak neves kutatója azzal a céllal ajándékozta könyvtárát az egyetemnek, hogy elősegítse egy szegedi orientalisztikai kutatóműhely kialakulását és szakirodalommal való ellátását.

A mintegy 11 ezer könyvtári egységből (könyvek, különlenyomatok és folyóiratok) álló gyűjtemény tartalmazza a világ altajisztikai irodalmának 1986-ig megjelent legfontosabb dokumentumait.

A gyűjtemény **fő profilját** — Ligeti Lajos érdeklődésének megfelelően — az altajisztika, azon belül is elsősorban a **mongolisztikai és turkológiai irodalom**, valamint a **tibetisztika és a sinológia** képezi. Emellett azonban kisebb-nagyobb mértékben az orientalisztika szinte valamennyi ága — **japanisztika, iranisztika, indológia, szemitológia** — képviselve van.

A gyűjtemény anyaga elsősorban **nyelvészeti jellegű**, mégpedig főként a magyar nyelv török jövevényszavainak kutatásához kapcsolódó szakirodalmat (magyar, török, mongol és finnugor nyelvészet), továbbá a preklasszikus mongol nyelvemlékek (pl. A mongolok titkos története) tanulmányozásához szükséges irodalmat tartalmazza.

A **történeti és néprajzi munkák** döntően azokra a steppei népekre vonatkoznak, amelyek a magyarság korai (honfoglalás körüli) történetében fontos szerepet játszottak. Emellett bő irodalom áll rendelkezésre a tatárjárás időszakára vonatkozóan is. A vallástörténetet főként a samanizmussal és buddhizmussal foglalkozó munkák reprezentálják. A történeti művek között egyedülálló a kínai császári dinasztiák kínai nyelven írt több száz kötetes története.

A Ligeti-gyűjteményt — jellegeből adódóan — elsősorban tudományos munkák alkotják, de szépirodalmi műveket és művészeti albumokat is találhat benne az olvasó. **Szótárállománya** mind az érdeklődők, mind a kutatók igényeit kielégíti, hiszen szinte valamennyi keleti nyelv legfontosabb egy- és többnyelvű szótárait tartalmazza. A keleti nyelvek iránt érdeklődők sokféle **nyelvkönyv** közül válogathatnak (török, mongol, kínai, szanszkrit, arab, héber stb.) **Lexikonok, kézikönyvek és bibliográfiák** is segítik a kutatómunkát.

A könyv- és különlenyomatgyűjteményt közel százféle hosszabb időszakot felölelő és százharmincféle szórvány **orientalisztikai folyóirat** egészíti ki.

A gyűjtemény anyagának feldolgozása folyamatban van, de már most is az olvasók rendelkezésére áll egy nyomtatott katalóguskötet, amely az altajisztika (török, mongol és mandzsu-tunguz népek és nyelvek) tárgykörének műveit tartalmazza szerző szerinti betűrendben, név- és tárgymutatóval. A katalógus elkészülte óta feldolgozott könyvek tartalmi és formai visszakeresésére a különgyűjtemény számítógépes adatbázisából nyílik lehetőség. Mivel a gyűjtemény egész állománya témakörönként (altajisztika, tibetisztika, sinológia, stb.) és azon belül szerzői betűrendben van elhelyezve, a még feldolgozatlan állományrészekben is viszonylag könnyű a keresés.

A Könyvtár Keleti Kabinetje, a Bölcsészettudományi Kar Altajisztikai Tanszékén őrzött Németh Gyula-könyvtárral együtt a mai Európa egyik számottevő keleti nyelvészeti gyűjteménye.

A gyűjtemény állománya nem kölcsönözhető, csak helyben használható.
Nyitvatartás: hétfőtől pétekig 8.00-16.00

Osztrák Könyvtár

Az osztrák könyvtári költségűtemény 1991 májusa óta fogadja könyvtárunk kutatóit, oktatóit és hallgatóit, valamint a város minden érdeklődő olvasóját. Az értékes állományrész 1993 novemberében, a nagy könyvtári átalakítások évében két szobát kapott az I. emeleti könyvvasoló termék és a Folyóíratár olvasótermei között.

Az Osztrák Külügyminisztérium — kultúrmissziója keretében — a társadalmi átalakulást megelőző Közép- és Kelet-Európa országait 1990 óta osztrák báziskönyvtárak létrehozásával segíti. Egyetemünk Német Tanszéke az első megajándékozott intézmények között szerepelt. Az alapállomány hozzávetőlegesen 750 000 ATS értéket képviselt. A Tanszék felkérte az Egyetemi Könyvtárat, hogy a megküldött könyveket „Austriaca-költségűtemény”-ként dolgozza fel és kezelje. Így az ajándékozók szándékának megfelelően biztosított a gyűjtemény nyilvánossága, könnyű hozzáférhetősége, ugyanakkor az anyag kiemelt egységként való kezelése is.

Az Osztrák Könyvtár állománya jelenleg 3974 feldolgozott és további 400 feldolgozatlan (de helyben így is használható) dokumentumból áll. A művek leltári számai előtti 'OK' betűjelzet (Osztrák Könyvtár) külső megkülönböztetést jelent, és orientálja az olvasót. A feldolgozott osztrák könyvtári művekről ugyanis az Egyetemi Könyvtár nagy katalógusaiban és számítógépes adatbázisában is tájékozódhatunk szerzői és tárgyi kereséssel egyaránt. A költségűteményt kiegészíti az Egyetemi Könyvtár előzetesen beszerzett, illetve nemzetközi csere keretében kapott szép számú osztrák vonatkozású anyaga.

A gyűjtemény fő profilját az irodalomtudomány és a 19–20. század osztrák irodalma képezi. Ezt egészítik ki az Ausztriára (Bécsre és az egyes tartományokra külön is) vonatkozó honismereti művek, a nyelvészeti munkák fontos egynyelvű szótárakkal, továbbá a gyűjtemény részét képezik a második teremben a filozófia, pszichológia, pszichoanalízis, vallás- és egyháztörténet, politika, szociológia, gazdaságtudomány, jogtudomány, pedagógia, néprajz, az egyes művészeti ágak, művelődéstörténet és gazdag anyagával a történettudomány és történelem osztrák vonatkozású könyvei. Ez a tematikai felsorolás megegyezik a könyvek elhelyezésének sorrendjével.

Adattárak, lexikonok, bibliográfiák, kézikönyvek, valamint forrásmunkák és feldolgozások segítik egy-egy téma kutatóit. Említést érdemel az Osztrák Nemzeti Könyvtár 1501–1929 közötti anyagának nagy értékű mikrofilme-katalógusa, illetve néhány honismereti, írói- és zeneszerzői videokazetta. A folyamatos tájékozódást szolgálják a különböző dokumentációs összeállítások, a „Presse” c. rangos napilap és jó néhány kulturális, művészeti, irodalmi, nyelvészeti, történelmi és egyéb folyóirat. Az Osztrák Könyvtár rendszeresen megkapja az új kiadású könyvekről szakterületenként tájékoztató osztrák nemzeti bibliográfiát a Nemzeti Könyvtártól, az osztrák oktatási minisztériumtól pedig az ország egyetemeinek, főiskoláinak legfrissebb tanrendjeit és a különböző intézmények ösztöndíjpályázati felhívásait. Az Osztrák Könyvtár tehát nem lezárt költségűtemény. Gyarapításának forrásai:

1. Évente újabb művek rendelése az igényeknek megfelelően az Osztrák Irodalmi Tanszéken keresztül, az Osztrák Külügyminisztérium folyamatos anyagi támogatásával.
2. Az egyes osztrák intézmények, kiadók könyvajándékai.

Az Osztrák Könyvtár az olvasóterem nyitvatartási idejében látogatható. A kölcsönzés a gyűjtemény folyosói bejárati ajtaján belül kifüggesztett „Útmutató” szerint történik. A szakterületenként felállított könyvek megtalálását feliratok segítik. A feldolgozott művek céduláit a második teremben kis ABC-katalógus is tartalmazza. Az ún. helyrajzi katalógus kiépítése és a könyvek jelzetekkel történő megjelölése folyamatban van.

Akár egy adat kikeresése — vonatkozzék ez az osztrák nemzeti zászlóra, himnusra, valamely népszokásra vagy történelmi eseményre —, akár elmélyültebb irodalmi, filozófiai, kulturális, történelmi tájékozódás vezet az érdeklődőt az Osztrák Könyvtárba, hasznos információk birtokába jut az értékes és egyre gazdagodó különgyűjtemény tanulmányozásával.

A gyűjtemény állománya korlátozottan kölcsönözhető.
Nyitvatartás: az olvasóterem nyitvatartási rendjében.

Hadtörténeli Gyűjtemény

A Hadtörténeli Gyűjtemény gerincét az a 800 angol nyelvű kötet képezi, amely egy München közelében állomásozó amerikai katonai alakulat tulajdonában volt. Az egységet 1992-ben leszerelték, könyvtára pedig Király Béla akkori parlamenti képviselő közvetítése nyomán Magyarországra került.

A gyűjtemény az ún. „sarki” olvasóteremben kapott helyet. Feldolgozása másfél évvel ezelőtt kezdődött el, és azóta az anyag egyharmada érhető el katalógusainkkal. A még fel nem dolgozott könyvek helyben tanulmányozhatók. Az állomány folyamatosan bővül: egyrészt új beszerzéseinkkel, másrészt azokkal a korábban beszerzett művekkel, amelyek témájukban beleillenek a gyűjteménybe. Mivel a könyvek legnagyobb része a II. világháborúval, illetve az azt követő eseményekkel foglalkozik, ezért a bővítésnél is elsősorban ez az időszak a meghatározó.

Az alábbiakban felsoroljuk a gyűjtemény témaköreit, azok jelzeteit, illetve néhány fontosabb vagy érdekesebb könyvet.

Bibliográfiák (jelzet: B).

Elméleti művek (jelzet: E). Ide tartoznak a stratégiával, a taktikával, a hadtudomány, a haditechnika történetével foglalkozó, vagy például az elképzelt 3. világháború eseményeit feldolgozó művek.

Politika (jelzet: P). Katonapolitikai könyvek, hadseregek, fegyveremek története, katonák, politikusok (pl. Churchill) életrajzai.

Fegyverek (jelzet: F). Itt a különböző fegyveremek haditechnikai eszközeinek részletes leírásai, mint pl. a híres Jane's sorozat kötetei mellett egyenruhákról, kitüntetésokről is találunk ismertetőket.

Hírszerzés, kémtevékenység (jelzet: H). A hírszerzés tudományos alapossággal feldolgozott történetén kívül megtörtént kémesetekről is olvashat az érdeklődő.

Háborús bűnök (jelzet: HB). Az itteni anyag középpontjában a háborús bűnösök ellen Nürnbergben lefolytatott per 42 kötetes anyaga, illetve a Holocaust-ot feldolgozó irodalom áll.

Egyes korok hadtörténete (jelzet nélkül). Ide tartoznak mindazon művek, amelyek nem illeszthetők be a felállított kategóriák egyikébe sem, mint pl. a „Magyarország hadtörténete” című munka.

Függetlenségi háború, USA (jelzet: U).

Polgárháború, USA (jelzet: CW).

Első világháború (jelzet: VH1).

A fenti három témakörbe tartozó dokumentumok nagy része jelenleg feldolgozás alatt áll.

Második világháború (jelzet: VH2). Churchill híres világháború-története, számos összefoglaló mű, illetve az egyes hadszínterek, csaták részletes leírása.

Feldolgozásra vár egy 11 kötetes színes enciklopédia, továbbá egy harminckötetes, az USA hadseregének második világháborús tevékenységét taglaló monográfia.

Koreai háború (jelzet: K).

Vietnami háború (jelzet: V).

A fenti két egységben olyan eseményekről találhat olvasnivalót az érdeklődő, amelyeket alig-alig ismerhetett meg korábban ilyen részletességgel. Figyelemre méltó egy 12 kötetes, színes képekkel gazdagon illusztrált munka a vietnami háborúról.

Terveink között szerepel a Hadtörténeti Gyűjtemény anyagának önálló adatbázis formájában történő számítógépes feldolgozása. Természetesen az eddig regisztrált anyag a központi számítógépes katalógusban megtalálható. (libra.bibl.u-szeged.hu, vagy 160.114.9.130; login: opac). Folyamatban van a világszerte népszerű WWW-rendszerben egy úgynevezett „elektronikus hadtörténeti kollekció” kialakítása ([HTTP://www.bibl.u-szeged.hu/](http://www.bibl.u-szeged.hu/)).

A gyűjtemény állománya korlátozottan kölcsönözhető.
Nyitvatartás: az olvasótermek nyitvatartási rendjében.

Magyarországi Gyűjtés

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése. A gyűjtés során a természetrajzi és történelmi emlékek megőrzésére, a természeti értékek feltárására és a természeti örökségünk megismerésének elősegítésére kerül sor.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

Az országos gyűjtés célja a hazai természetrajzi és történelmi emlékek megőrzése, a természeti értékek feltárása és a természeti örökségünk megismerésének elősegítése.

